SEGETSKI ZBORNIK

PRVI SVEZAK

SEGETSKI ZBORNIK

PRVI SVEZAK

Nakladnik

Župa Gospe od Ružarija Seget

Za nakladnika

don Nikola Galov

Uredništvo

don Nikola Galov, Lucija Benyovsky, Ivan Grga, Špiro Jadrić, Ivan Pažanin

Glavni urednik

Ivan Pažanin

Korektura

Ivan Pažanin

Oblikovanje i priprema za tisak

Špiro Jadrić

Tisak

Dalmacija papir, T. P. Marovića 23, 21000 Split

Seget Donji, 2021.

SEGETSKI ZBORNIK

PRVI SVEZAK

Glavni urednik IVAN PAŽANIN

SEGET DONJI
2021.

Za sadržaj priloga odgovaraju isključivo autori

CIP
UDK
ISBN

P R O S L O V

Poslije Bosiljine, idući uz more, dođe se do sela Segeta, okružena dobro obrađenim poljima koja se dižu prema planinama i u svako doba godine pružaju pomorcima ugodan prizor zbog mnoštva maslina što ih pokrivaju. Od toga sela do Trogira ide se ravnim putem koji se ne odvaja od mora.

(Alberto Fortis, Put po Dalmaciji)

Seget kao jedinstvena geografska i socijalna cjelina posjeduje svoju neosporivu definiranost. No, definiranost ne podrazumijeva i izoliranost. Utjecaj svih društvenih, političkih, gospodarskih te prirodnih okolnosti u svjetskim i državnim razmjerima reflektiraju se i na mikro-cjeline. Usmjeravanje samog rasta i razvoja takve mikro-cjeline moguće je jedino uz poznavanje njezinog povijesnog konteksta i jasnog, realnog sagledavanja njezine zbilje. Takvo percipiranje Segeta, iziskuje višerazinsku analizu i interdisciplinarni pristup.

Segetski zbornik jeste upravo to – objedinjenje tema i sadržaja koji svojim obimom i specifičnošću predstavljaju dragocjenost.

Nastanak ovoga izdanja usko je vezan za osobu don Nikole Galova, dugogodišnjega segetskog župnika, koji je postao neodvojiv dio mjesne svakodnevice. Na njegov poticaj i zamolbu, u ožujku 2017. prihvatili smo dužnost glavnoga urednika potičući autore i prikupljajući dogovorene tekstove. Zacrtani sadržaj nadopunili smo već objavljenim tekstovima, te za ovo izdanje napisanim radovima, pa je time struktura knjige djelomično korigirana, a samom se projektu pridružilo još autora. Dakle, preuzeli smo već objavljene radove, određene tekstove i ishodili pristanak autora za njihovu objavu, te animirali određene znanstvenike da napišu nove radove s novim spoznajama o Segetu, a i sami se prihvatili pisanja nekih priloga.

Upornim radom i poticanjem suradnika, do rujna 2021. prikupljeno je više od dvije trećine dogovorenih radova.
U ovo izdanje tako je uvršteno 37 tekstova, od čega je 12 preuzeto i pretiskano, a napisano je 25 novih članaka. Izdanje je obogaćeno s mnoštvom ilustracija i nizom likovnih priloga.
Prvi dio knjige tvore studije o političkoj, gospodarskoj i inoj povijesti ovoga malog mjesta.

Nasuprot praksi pragmatične historiografije (nerijetko prožete uzdizanjem mitova), koja uglavnom iscrpljuje temu s političkom povijesti, povijesni pristup,

koji je ovdje primijenjen, uzeo je u obzir ukupnost životnih tokova jer povijest Segeta nije samo povijest vladajućih elita i izmjenjivanja pojedinaca na položajima moći, nego je to povijest sveukupnih prilika u kojima je kroz svoju mnogostoljetnu povijest živio segetski puk. Stoga ova povijest obuhvaća položaj sela i gospodarske prilike jednako kao i demografske odnose i politički razvitak.

Objavljujemo i tekstove koje su priredili sami Segećani (mr. sc. Lucija Benyovsky, r. Barada, pok. prof. Božidar Grga, prof. Ivan Grga, mag. ing. agr. Roko Ivica).

Jedan dio izdanja posvećen je raspravama i građi o tradicijama Segeta, a one su rezultat istraživanja što su ih naši suradnici (osobito Segeska mr. sc. Lucija Benyovsky, r. Barada) proveli u Segetu u prethodnim godinama. Autori su nastojali pronići u najstarije tragove tradicija koje se već gube i nepovratno nestaju jednako kao što su zabilježili i pojave narodnoga života koje još traju. Dijelom su opisani stari životni i godišnji običaji, kao i oni koji žive u današnje dane, materijalna kultura: kuća, njeno uređenje, narodna nošnja, ali i način života segetskoga težaka, što je dokumentirano uz pomoć sjećanja samih Segećana i na temelju ondašnjega stanja. Rezultat je svega toga opsežna knjiga koja je sada pred dobrohotnim čitateljima i uvjereni smo da će sve to skupa biti korisnim i zanimljivim štivom Segećanima, ali i svima koji vole našu povijest. Mnogo toga će zacijelo poslužiti i kao korisna dopuna dosadanjem poznavanju života i običaja južnohrvatskoga kulturnog prostora, a navlastito naše narodne i vjerske baštine.

Nadamo se da smo ovom knjigom osvijestili povijest, sačuvali tradicije od pada u zaborav i potaknuli Segećane u mjestu i one koji žive u raznim gradovima Hrvatske i izvan nje da se s tom poviješću i tradicijama upoznaju, da ih pamte, bilježe i čuvaju.

Ova knjiga dopuna je do sada oskudnom poznavanju navedenoga života i običaja, osobito vjerske i crkvene baštine ovoga dijela hrvatskoga primorja i zaobalja.
Knjiga je sustavni prikaz povijesti ovoga mjesta od njegova najranijeg spominjanja u povijesnim vrelima pa do g. 1941. Autori prate taj razvoj s više gledišta i prate ga kroz burna povijesna zbivanja koja su tijekom stoljeća pogađala ovo mjesto i njegovo pučanstvo. Mnogi aspekti iz povijesti Segeta te njegova puka ovdje izranjaju u potpunoj novosti i svježini. Ovdje doneseni i obrađeni izvorni podatci, u mnogo čemu proširuju i obogaćuju naše dosadanje spoznaje o ovom mjestu ili mjestima (Seget Donji i Gornji, Vranjica i njihovi prethoditelji na ovom prostoru). Mogu poslužiti kao izvrstan temelj i polazište za daljnja istraživanja u pisanju širih sinteza.

Ovdje je prilika i mjesto da iskreno zahvalimo svim mještanima koji su pomogli našim istraživačima bilo da su im kazivali o svojim tradicijama, dopuštali uvid u predmete materijalne kulture, stavljali na raspolaganje vlastite zapise, fotografije i dokumentaciju, osobito don Nikoli Galovu na uvidu u župski arhiv, don Slavku Kovačiću i Ivanu Balti iz Nadbiskupskoga arhiva u Splitu.

Koristimo priliku zahvaliti svima koji su pridonijeli izdavanju zbornika. U prvom redu zahvaljujemo autorima koji su napisali tekstove bez ikakve naknade, te onim autorima koji su dali pristanak da se njihovi tekstovi objave u ovom izdanju. Naša zahvalnost ide svakako brižnim članovima uredništva (don Nikola Galov, Lucija Benyovsky, Špiro Jadrić, Ivan Grga) koji nisu žalili ni truda ni svojega slobodnog vremena da bi naš zbornik bio što bolji i zanimljiviji.
Marna članica uredništva, povjesničarka mr. sc. Lucija Benyovsky, napisala je niz priloga o svom rodnom mjestu i ustupila fotografije iz svojega privatnog arhiva, te dala dozvolu za pretisak niza svojih radova o Segetu i na tomu smo joj zahvalni.
Također ističemo vrijedan doprinos Špire Jadrića, Segećanina, koji je nenaplatno neumorno radio na pripremi i grafičkom oblikovanju knjige. Zahvaljujemo i muzejskoj savjetnici dr. sc. Danki Radić na pomoći kod tehničke realizacije nekih radova.
Na kraju želimo zahvaliti župniku don Nikoli Galovu koji je dao inicijativu za ovo izdanje, zdušno pomagao rad uredništva, te u svojstvu nakladnika osigurao, i uz pomoć donatora, novčana sredstva za izdavanje ove vrijedne knjige, za Seget nadasve značajne.
Ovim je zbornikom dovršen jedan posao, ali započinje rad na dovršetku drugoga sveska koji će tematski i sadržajno potpunije sagledati segetsku prošlost i sadašnjost, jer sve prikupljene radove nije se moglo prezentirati u jednoj knjizi.
Poštovani čitatelji, ljubitelji Segeta i segetskoga, pozivamo vas u avanturu upoznavanja Segeta predajući vam ovo vrijedno izdanje u ovoj teškoj, „pandemijskoj“ g. 2021.

Mag. iuris IVAN PAŽANIN, glavni urednik

Predgovor

Proučavajući povijest rodnoga Segeta, njegov društveni, gospodarski, politički i vjerski život došla sam do saznanja da ovo selo zaslužuje dostojan spomen i ne smije pasti u zaborav. Povijesna baština sela je bogata i slojevita.
Povjesničari su na osnovi arheoloških, etnografskih i arhivskih izvora pisali povijest Segeta od najranijih dana do današnjega doba: od ilirskih gomila na nalazištu Sutilija u Segetu Gornjem do villae rustice u rimsko doba, preko gradnje kaštel Rotonda 1574. godine, do razdoblju nakon osvajanja Osmanlija i vremena kada je Dalmacija doživjela više smjena vrhovne vlasti (Venecija, Francuska, Austrija itd.).
Nakon Prvog svjetskog rata, u novoj državi, Kraljevini Jugoslaviji, selo se suočava sa iseljavanjem, ekonomskom krizom, agrarnom reformom i drugim problemima. U isto vrijeme dolazi postupno do preobrazbe tradicionalnog seoskog društva i zaostalog gospodarstva u novo društvo s kapitalističkim naznakama.
Mnogi zbog posla i boljih uvjeta života napuštaju selo odlazeći u gradove i prekomorske zemlje. Stanovnici ovoga kraja, stoljećima su se bavili ribarstvom, poljodjelstvom i stočarstvom. U predahu od napornog rada njihovu su svakodnevnicu ispunjavale seoske svečanosti obilježene narodnim običajima.
U današnje vrijeme svjedoci smo rijetkih primjera očuvanih seoskih sredina u blizini naših gradova kao što je slučaj sa Segetom, sa sačuvanim kulama i srednjovjekovnim kućama i sl.
Iako selo iseljavanjem njegovih (domicilnih) stanovnika iz „stare jezgre“ po obližnjim poljima i uz obalu pod utjecajem suvremenog načina života i doseljavanjem novih stanovnika gubi neke običaje i način življenja, dotle su se neki običaji zadržali u modificiranom obliku. Teži se sve više nekontroliranoj urbanizaciji okrenutoj turizmu.
Povijest Segeta (Gornjeg i Donjeg) bila je ranije samo dijelom prisutna u radovima povjesničara.
Zbog svega istaknutog, ova knjiga je pokušala obraditi određene teme koje smo smatrali bitnim za jednu društvenu zajednicu, te je dobrodošla za daljnja interdisciplinarna istraživanja. Njome smo nastojali dali što cjelovitiju sliku o Segetu i životu njegovih stanovnika u određenom vremenu.
Napisana je za sve one koji žele saznati više o povijesti svoga zavičaja i bolje razumjeti svoj osobni povijesni identitet.
Naš zbornik je namijenjen i svima koji se bave proučavanjem dalmatinskog sela, doprinos je historiografiji i etnografiji, te je osnova za daljnja povijesna,

demografska, gospodarska, ekološka i druga proučavanja Segeta, a i izučavanja sela uopće.
Selo Seget Donji je od 1993. godine postalo općinsko središte i ima oko 4900 stanovnika, te je tim prije zaslužilo jednu ovakvu monografiju.
Zahvaljujemo se svim suradnicima i našim mještanima koji su svojim radovima, kazivanjima i dokumentima, pomogli u pisanju, jer bez njihove pomoći ne bi bilo ni ove knjige.
U ovaj svezak nismo uvrstili sve radove, koje smo primili i namjeravamo ih izdati u drugom svesku. Knjiga je pisana u dobroj namjeri za sve one koji danas žive u Segetu ili su nekad živjeli i za one koji će doći i koji su dobrodošli.
Hvala svima koji su nas podržali i uvjerili da je potrebno ispričati povijesnu priču o Segetu.
Završiti ću jednom latinskom Horacijevom (Epistule) izrekom, koja u prijevodu glasi: Da si mi živ i zdrav, ako znadeš štogod točnije od ovoga, budi iskren i saopći, a ako ne znaš, služi se ovim zajedno sa mnom (Vive vale: si quid novisti rectius istis, candidus imperti; si non, his utere mecum).

Mr. sc. Lucija Barada - Benyovsky
članica uredništva Zbornika

SADRŽAJ

I. POVIJESNI PRILOZI

1.	Cvito Fisković	Segetski spomenici	**15**
2.	Lovre Katić	Povijesni podaci iz vizitacija Trogirske biskupije u XVIII. stoljeću	**41**
3.	Lovorka Čoralić	Segećani u mletačkim prekomorskim pješačkim postrojbama u 18. stoljeću	**47**
4.	Ivan Grga	450 godina osnutka plemićkog Kaštel Rotunda /Segeta/. Od utvrde protiv Turaka do mjesta ribara i težaka	**57**
5.	Lucija Benyovsky	Kratki pregled političkih i gospodarskih zbivanja od 1918.-1941. godine i njihov odraz na prilike u Segetu	**61**
6.	Fani Celio Cega	Seget u starom austrijskom katastru – upisnik građevinskih čestica	**123**
7.	Hania Mladineo Mika	Posjedi obitelji Garagnin i Garagnin Fanfogna na području katastarske općine Seget	**191**
8.	Hania Mladineo Mika	Popisi imovine župske crkve Bl. Dj. Marije od Ružarija u Segetu iz 1921. i 1933. godine	**215**

II. PRIRODNA OBILJEŽJA

1.	Roko Ivica	Morfološke karakteristike nepoznatog genotipa masline nađenog na području Segeta Gornjeg	**253**

III. GOSPODARSTVO

1.	Lucija Benyovsky	O ribarstvu i segetskim ribarima	**277**

IV. GRADITELJSTVO, ARHITEKTURA, ARHEOLOGIJA

1.	Branko Kirigin	Gradina Sutilija povrh Trogira i nalazi rane keramike tipa Alto – Adriatico	**299**
2.	Mirko Slade Šilović	Nalazi u Trogiru i okolici	**328**
3.	Alen Miletić	Željeznodobna gradina na brdu Sutilija u Segetu	**329**
4.	Jasna Popović	Obnova sjeveroistočne kule povijesne jezgre Segeta Donjeg	**339**
5.	Ivo Vojnović	Obnova jugozapadne kule naselja Seget Donji	**349**
6.	Vesna Perković	Modernističko ladanjsko naslijeđe – primjeri vikend–kuća arhitekta Frane Gotovca u Seget – Vranjici	**375**
7.	Zrinka Paladino	Kuća Buljan arhitekta Lavoslava Horvata u Seget – Vranjici	**387**
8.	Jasenka Kranjčević	Turističko naselje Medena	**401**

V. CRKVE, KAPELE, CRKVENA TRADICIJA, SAMOSTANI

1.	Ivan Armanda	Samostan Družbe sestara Naše Gospe u Segetu (1939.-1942.)	**415**
2.	Maneta Mijoč	Sestre služavke Maloga Isusa u domu starih u Segetu kod Trogira	**433**
3.	Ivan Armanda	Filijala školskih sestara franjevki u Segetu (1975.-1991.)	**439**
4.	Cvito Fisković	Gotički triptih u Segetu	**455**
5.	Radoslav Tomić	Oltarna pala Giovannija Fosse u Donjem Segetu	**467**
6.	Ljubo Karaman	Raspelo iz Segeta	**483**
7.	Zoraida Demori Staničić	Zidne slike 17. stoljeća u crkvi Gospe Snježne u Segetu	**485**
8.	Jelena Grabovac	Rezultati zaštitnih radova na drvenim oltarima iz crkve Gospe od Konacvina u Segetu Donjem	**495**
9.	Lukrecija Pavičić Domijan	Umirovljeni paramenti - segment sakralne baštine	**505**
10.	Božidar Grga	Povijesne orgulje u Segetu Donjem	**539**
11.	Ivan Balta	Matične knjige župe Gospe od Ružarija – Seget	**545**
12.	Ivan Pažanin	Popis arhivalija, liturgijskih i paraliturgijskih knjiga u Župskom uredu Seget	**551**
13.	Ivan Pažanin	Segetski svećenici, klerici i bogoslovi kroz povijest	**557**
14.	Daniela Šustić Jijena Sanchez	Č. s. Marina od Muke Isusove	**567**
15.	Ivan Pažanin	Marginalije, zapisi o svećenicima, stanovništvu i školstvu u župi Seget kroz povijest	**571**
16.	Frano Doljanin	Pripadnost komšiluka "Bojići" u Prapatnici župi Seget ili Prgomet	**605**

VI. OBIČAJI, ETNOGRAFIJA, GLAZBA

1.	Lucija Benyovsky	Vjerovanja u demonska bića u Segetu	**629**
2.	Lucija Benyovsky	Pleme Baradići	**641**
3.	Roko Ivica	Pučko pjevanje u Segetu	**661**

VII. KULTURA, UMJETNOST

1.	Josip Depolo	Slikarica koja sagorijeva u kolorizmu – Milijada Barada	**685**

I.

Povijesni prilozi

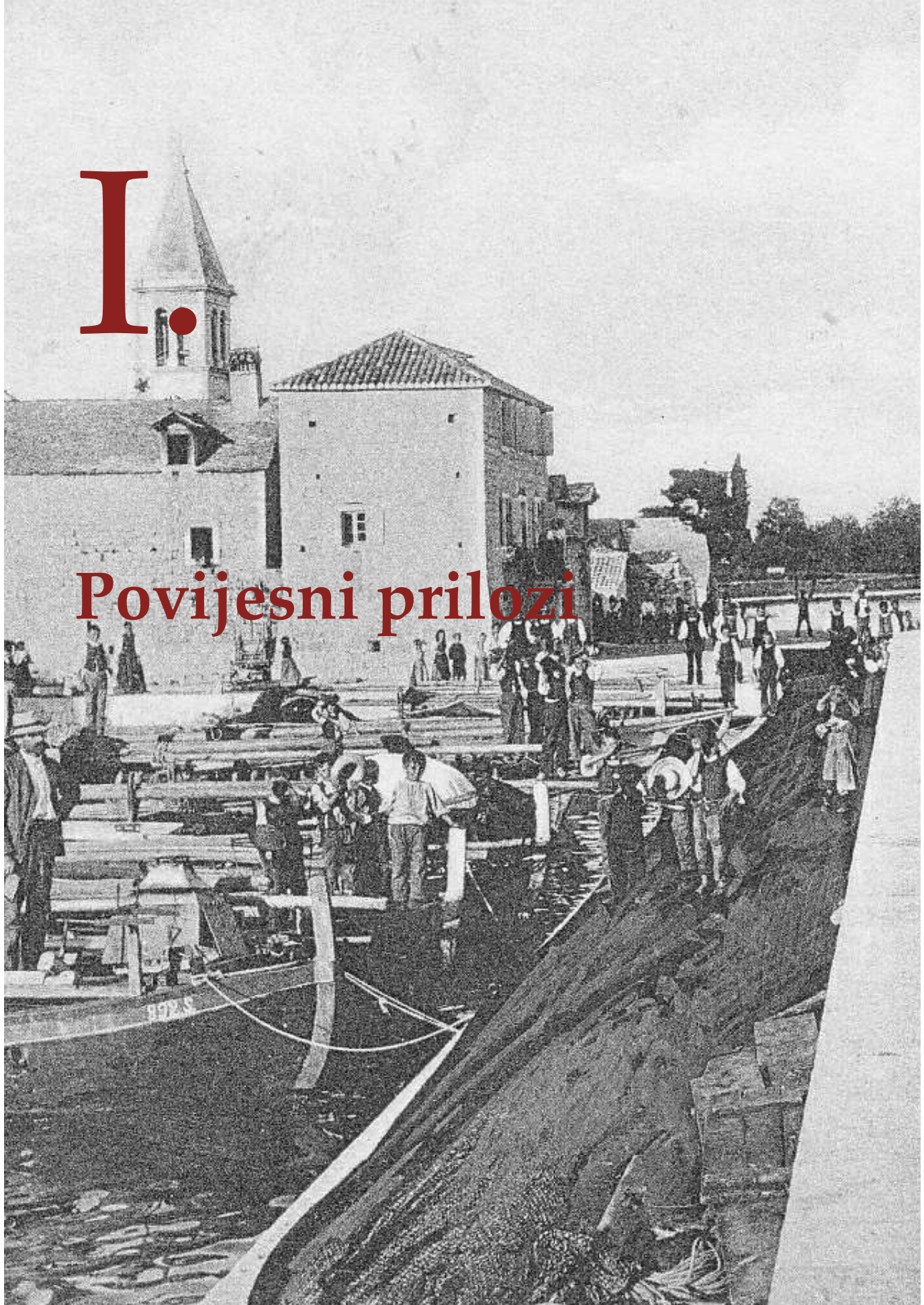

1. **Cvito Fisković:** Segetski spomenici
2. **Lovre Katić:** Povijesni podaci iz vizitacija Trogirske biskupije u XVIII. stoljeću
3. **Lovorka Čoralić:** Segećani u mletačkim prekomorskim pješačkim postrojbama u 18. stoljeću
4. **Ivan Grga:** 450 godina osnutka plemićkog Kaštel Rotunda /Segeta/. Od utvrde protiv Turaka do mjesta ribara i težaka
5. **Lucija Benyovsky:** Kratki pregled političkih i gospodarskih zbivanja od 1918.-1941. godine i njihov odraz na prilike u Segetu
6. **Fani Celio Cega:** Seget u starom austrijskom katastru – upisnik građevinskih čestica
7. **Hania Mladineo Mika:** Posjedi obitelji Garagnin i Garagnin Fanfogna na području katastarske općine Seget
8. **Hania Mladineo Mika:** Popisi imovine župske crkve Bl. Dj. Marije od Ružarija u Segetu iz 1921. i 1933. godine

Cvito Fisković

SEGETSKI SPOMENICI

LES MONUMENTS DE SEGET

Razvoj umjetnosti u Trogiru uvjetovao je i postanak spomenika u davnoj i bližoj trogirskoj okolici, pa i u obližnjem Segetu od najstarijih vremena do baroka. Ti spomenici doduše nisu dostigli one izrazite umjetničke oblike kao u gradu, ali ipak pokazuju različite stilske odlike, a sam Donji Seget predstavlja pak jedinstvenu urbanističku cjelinu.

U samom segetskom polju je ruševina crkve sv. Danijela t. zv. Sudanel, kraj predjela, koji nosi romanski naziv Tumbe. Ruševina je još neistražena i poznata je samo iz Kolnagova crteža, koji nije precizan[1]. Karaman je ubraja među preromaničke[2], ali treba imati u vidu, da je nadvratnik istočnog otvora klesan sa uglačanim romaničkim rubom i da trogirski povjesničar Pavao Andreis piše u drugoj polovici 17. stoljeća, da je svod te okrugle crkvice bio srušen i ponovno sagrađen[3]. Ta kupola je ponovno i danas srušena. Nad širokim polukružnim prostorom vide se njeni ostaci, obrubljeni neizrazitim zidnim vijencem i uzdignuti na dvije trompice. Zidovi južne strane nalik potpornjima naknadno su zidani. Začudo, zgrada četverouglaste osnove, koja prelazi u okruglo kube, nije imala ni otvor, ni vrata, kao što je uobičajeno kod crkava, na zapadnom zidu. Njen oblik će biti razjašnjen tek kada se otkopa od naslaga srušene građe; u kojoj se vidi i mnogo ulomaka rimskih cigla, opeka i žara. To su ostaci rimskih villa rustica, kojih je zastalno bilo u ovom plodnom polju na domaku rimskog Traguriuma.

O crkvici sv. Vida u Gornjem Segetu pisao je već R. Slade Šilović, ali budući da je nije datirao, niti joj istaknuo stilske odlike[4], treba to ovdje učiniti.

Crkvica ima istaknuti portal u obliku izbočenog, plitkog i rustično sazidanog trijema trokutnog zabata, pod kojim je polukružni luk podržan sa dvije konzole okrenute svojim konkavnim profilom prema vratima (sl. 1-3).

---

[1] Lj . Karaman. Iz kolijevke hrvatske prošlosti, tabla I, 14. Zagreb *1930.*

[2] lbidem str. 14.

[3] P. Andreis, Storia della citta di Trau, str. 320. Split 1908.

[4] R. Slade-Šilović, Stećci u okolici Trogira.Bulićev Zbornik st r. 639. Zagreb 1924.

Sl. 1. Pročelje s trijemom crkve sv. Vida u Gornjem Segetu.
Fig. 1. Façade avec portiquede l'église Saint-Guy à Seget Gornji.

U sjevernoj je urezan križ i ime I O V A N E S; onako kako ga je Slade Šilović objelodanio, a u drugoj, južnoj je urezan sam križ. Slična tri latinska križa raširenih krakova su urezana na krajevima i sred nadvratnika. Uz srednji, su nejasna slova, možda PETR ... a uz južni DOMN (?). S unutrašnje strane nadvratnika je ugaona rupa za uvlačenje drvenih vratnica. Sjeverni dovratnik, koji ima već romanički uglačane rubove, isklesan je u bloku širokom kao crkveni zid, a južni je kasnije umetnut, jednako kao što su i oba prozorčića i zvonik na preslicu kasnije izrađeni.

Crkvica je vjerojatno nekoć bila presvođena, ali joj je svod srušen i ostao je tek u četverouglastoj apsidi pokrivenoj pločama, koja na stražnjem zidu ima plitku i visoku ravnu nišu, koja završava polukružnim lukom i svojom vitkošću podsjeća na lezene preromaničkih crkvica[5]. Još je jedan preromanički motiv u njoj, a to su dvije ugaone trompice, koje omogućavaju da se nad pravokutnu apsidu presvodi poluobli svod. Nasuprot njima su i dvije imposte konkavnog romaničkog profila, koje prave prelaz iz zidova u triumfalni luk.

Po portalu koji ima nadvratnik sa tri križa[6] i plitki reljefni trijem i po apsidi sa trompicama i lezenom crkvica se može smatrati spomenikom prelaznog preromaničko-romaničkog stila i datirati vjerojatno u kraj 12. ili početak 13. stoljeća.

Možda je to ona crkva sv. Vida, kraj koje se 1274. spominju vinogradi[7], ali svakako prvi koji je bilježi na današnjem mjestu jest Camucio i to u svojoj karti, koja potiče tek iz druge polovice 16. stoljeća, pa prema tome za datiranje crkve to nije ni važno[8]. R. Slade Šilović je smatrao da je sv. Vid mlađi od okolnih nadgrobnih ploča, te je pretpostavljao, da je tu ranije bila neka starija crkvica. Te nadgrobne ploče su međutim mlađe od crkvice. On je objavio njihove reljefe i urezane znakove u crtežima koji nisu tačni. Treba upozoriti, da mačevi uz štitove na onom sanduku i stećku nisu savinuti, već ravni, što odava veću starost, a predmet urezan na ploči u sjevernom ogradnom zidu grobišta, koji je njega podsjetio na buzdovan[9],zapravo je nepoznat na našim stećcima i nadgrobnim pločama (sl. 4).

Ostale znakove on je uglavnom dobro nacrtao. Treba tek napomenuti da križ sa trolistima na krajevima sred jednog sanduka ima već gotički oblik i da ga se

---

[5] Uporedi E. Dyggve, Crkva sv. Luke na Lastovu. Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku LII sl. 4. Split 1950.

[6] Uporedi 'preromaničku crkvicu sv. Martina (Barbare) u Trogiru, gdje su križevi pleterni, sv. Petra u Priku, romaničku crkvicu sv. Klementa na Braču i manji nadvratnik u lapidariju Arheološkog muzeja u Splitu. Običaj postavljanja triju križeva na nadvratnik preuzet je iz starokršćanskih solinskih bazilika. U splitskom Arheološkom muzeju nalazi se veliki starokršćanski nadvratnik sa tri križa. ???? Recherches à Salone I sl. 34. Kopenhagen 1928.; Forscnungen in Salona. III sl. 48. 49. Wien1939.Uzidan je i u jednu kuću u Gornjoj ulici na Rabu, a tu je prenesen za stalno sa neke crkvice.

[7] M. Barada, Trogirski spomenici sv. II str. 50. Zagreb 1950. Postoji međutim i crkvica sv. Vida kraj mora. Ibidem sv. T str. 310. Zagreb 1948.

[8] Isole famose, porti, fortezze e terre marittime sottoposte alla Serenissima ecc. tabla Trau e'tta nella Dalmazia. Venezia1571.

[9] O. c. str. 692.

TLOCRT 1:50 *PRESJEK A-A 1:50*

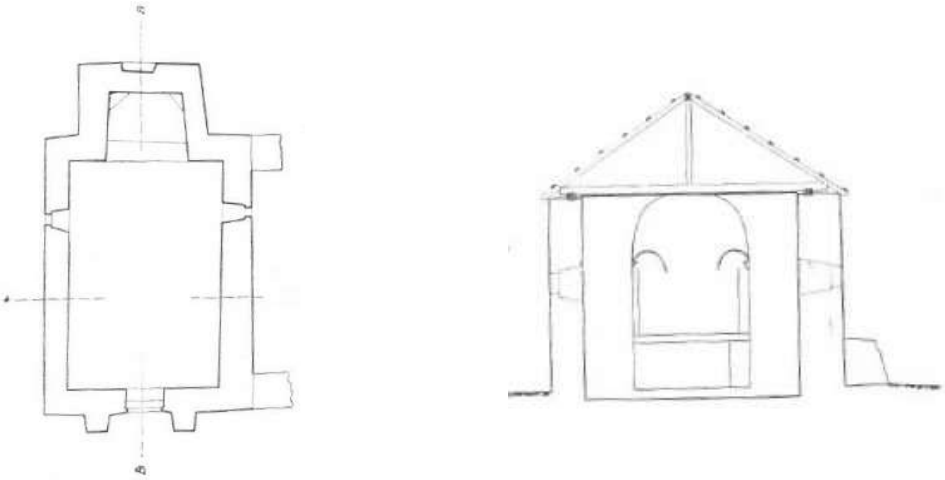

Sl. 2. Trocrti presjek (A-A) crkve sv. Vida. (Snimio D. Domančić).
'Fig. 2. Plan etcoupe (A-A) de l'eglise Saint-Guy. (Leve de D. Domančić)

PRESJEK B – B 1:50

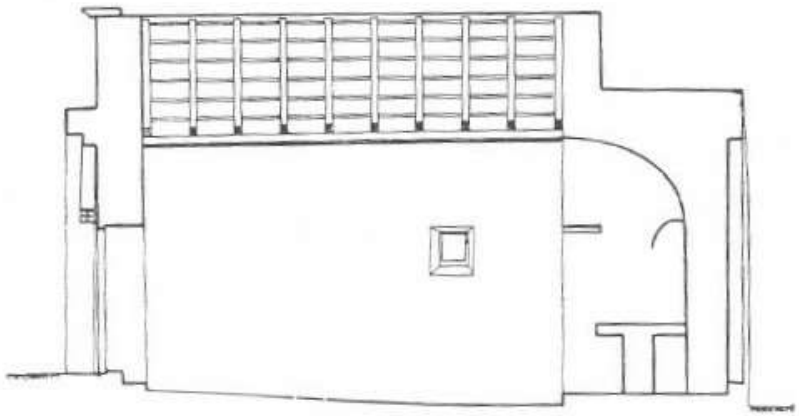

Sl. 3. Uzdužni presjek sv. Vida. (Snimio D. Domančić).
Fig. 3. *Coupe longitudinale* de *Saint-Guy. (Leve de D. Domančić).*

može datirati u 14. – 15. stoljeće. Pločama pak, koje Slade Šilović nabraja, treba nadodati i ulomak jedne, koji je prenesen pred kuću Tome Jurina Barade u krajnjem istočnom komšiluku visokog sela. Na toj ploči je (sl. 6) u plitkom reljefu urezan široki križ i djevojka u dugoj suknji koja pleše podbočivši, ljevicu, a desnicom dohvaća drugu plesačicu, od koje je sačuvana tek uzdignuta ruka.

Očito je, da je na ploči bilo prikazano kolo sa plesačicama u tipičnom stavu kao i na bosanskim, hercegovačkim i dalmatinskim stećcima, od kojih se, ovdje vidi i motiv cik-cak linije, mača sa štitom i polumjeseca sa zvijezdom. Po svim tim motivima ove se ploče i stećke može ubrojiti doista u skupinu tih sredovječnih spomenika[10].

Jedan od tih nadgrobnih sanduka izdjeljan je od okruglog i ižlijebanog kamena turnjačnice za vino ili za ulje. Skupa sa ostala dva kamena, na kojima su okrugle rupe i udubine, za koje Slade Šilović drži da pripadaju nekoj zgradi ili bogomolji, čine dijelove jedne antičke rimske turnjačnice[11] iz neke villae rusticae, koja se nekoć ovdje dizala. To treba istaknuti, jer bi se iz crteža u Streni Buliciani, moglo krivo zaključiti, da su to stope preromaničke oltarne ograde.

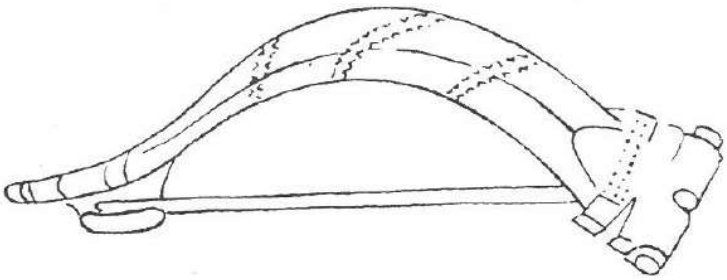

Sl. 5. Rimska kopča nađena u segetskim kamenolomima.
Fig. - 5. Fibule romaine trouveé dans les carrières de pierres de Seget.

Sl. 4.: Reljefni predmet na nadgrobnom „sanduku“u GornjemSegetu.
Fig. 4. Relief provenant d'un cercuei là Gornji Seget.

[10] Uporedi Š. Bešlagić, Kupres sl. 10a. 10b, 33. 34. 41. 45. 97. Sarajevo 1954.; Isti. Stećci u dolini Neretve sl. 27. Naše starine II. Sarajevo 1954.: A. Benac, Široki Brijeg sl: 1. 28. 42. 46. Sarajevo 1952.; Isti, Radimlja sl. 44, 45, 56, 65. Sarajevo 1950.; Isti, ‚Sredovječni stećci od Slivna do Ćepikuća. Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku sv. II, t.. II. Dubrovnik 1953.; M. Vego, Ljubuški .sl. 35, 39. tabla XLIV, 2,4. Sarajevo 1954.; L. .Katić, Stećci. u Imotskoj krajini sl. 8. U studiji se potkrala griješka da su kod sv. Vida u Segetu također, uklesani samo štitovi, mačevi i križevi « str. 157. Starohrvatska Prosvjeta III/3. Zagreb 1964.

[11] Uporedi Forschurigen in Salona II, str. 9. Wien 1926;' Recherches à Salone I, str. 103 Kopenhagen 1928; D. Rendić-Miočević, Nova solinska turnjačica sjeverno od foruma, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku LV str. 205. Split 1953.

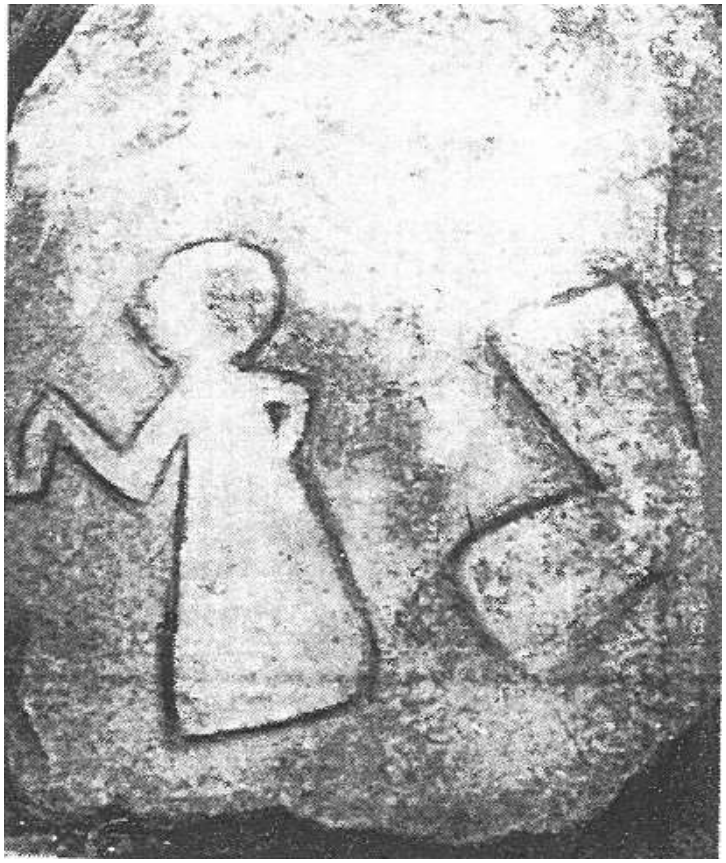

Sl. 6. Ulomak nadgrobne ploče s kolom i križem.
Fig. 6. Fragment d'une dalle funéraire avec croix et motif de danse.

Iako bijahu kamenari[12], koji su radili u drevnim kamenolomima, stanovnici Gornjeg Segeta su ipak upotrebljavali ulomke oštećenih spomenika za svoje kasnije potrebe. Pored već spomenutog ulomka nadgrobne ploče nalaze se na balaturi kuće Ivana i Mate Špika dva ulomka prenesena sa Prosika, gdje je u stijeni usječen prolaz, na što se vjerojatno odnosi i prvi ulomak baroknog natpisa. Izgleda da je to bio spomenik nekom mletačkom zapovjedniku, po kojemu se taj lokalitet pod selom još nazivlje General. Njegov grb okružen zastavama sred vrha natpisa je otučen, a od slova dade se čitati ovo:

[12] U popratnom tekstu uz katastraInu mapu Segeta iz 1830-tih godina ne navodi se da su bili kamenari, već težaci i ribari, što znači da je tih godina klesarstvo bilo u opadanju : La popolazione d'ambi sensi conta 899 abitanti con 154 case, i quali tutti fuori del sacerdote si dedicano alla coltivazione della terra e circa 12 individui anche alla pesca (Seghetto§ 3). Fuori di un leuto e due gaette con cui 12 individui circa esercitano di tratto in tratto la pescsa a piccola tratta non si conosce industria, se sotto queste non vaglia considerarsi in qualche allevamento di bacchi di seta e delle api. lbidem§ 15. Arhiv mapa u Splitu.Mapa br. 533 (Seget).

…ER ICULO PI..
…T EA PRA..
…O PR O: sul
…ESCISSA RUPE ..
…AMPLIANDAM ..
…CH EQUI:um TUR M ..
…XEQUENTE.
D. C. C. LX.

Na drugom ulomku je uklesano:

…PICIENS
…ITEM
…NIFICEN:MU
…AUIT
…RAEFECO

Taj se ulomak po tipu slova može datirati također u 18. stoljeće.

Na brijegu vrh kamenoloma, koji potiču još od rimskih vremena i u kojima je nađena, kao potvrda za to, ukrašena rimska brončana kopča (sl.5)[13], ima nekoliko prehistorijskih gomila, koje su mogle služiti i obrambenoj svrsi skupa sa nasipima sa sjeverozapadne strane i sprečavati pristup na brežuljak, koji brani plodno trogirsko polje. Brijeg se zove Sutilija po crkvici sv. Ilije, koja, sudeći po njenom romaničkom stilu, potiče iz 13. stoljeća. Romanika se očituje u nekoliko pojedinosti: nadvratnik je na donjim uglovima usječen, da se bolje

[13] C. Plini Secundi, Naturalis historiae liber III, 22, str. 289. Leipzig 1906. Plinije piše, da je „Tragurium civium romanorum marmore notum“ . To se očito misli na kamenolome na brijegu Sutiliji. Stari blokovi se vide, a nedavno je u njima nađena rimska brončana kopča na šarnir, varijanta tipa Aucissa (v . sl. 5). C. Fisković, Ignacije Macanović i njegov krug, str, 225. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 9. Split, 1955. Nazivi Tumbe i Lavdir (lapidarium) predjela, uz kamenolome svjedoče da su ih Rimljani upotrebljavali. Postoji i slavenski naziv obližnjeg predjela Ivernik, zabilježen već od Andreisa kao i Lavdir, a nastao od iverja, kamenih naslaganih otpadaka iz kamenoloma. Za Lavdir uporedi Lavdara u Kornatima, gdje je također bilo kamenoloma, pa Skok drži, da je ta riječ nastala od lapidarium.
P. Skok, Slavenstvo i romanstvo na dalmatinskim otocima str. 128. Zagreb 1950. Isti, Prilozi k ispitivanju hrv. imena mjesta. Nastavni Vjesnik XXIII. str. 344. Zagreb 1915. On piše Labdir, ali narod kaže Lavdir kao što ga pišu Lucić i Andreis.

Lucija Benyovsky

KRATKI PREGLED POLITIČKIH I GOSPODARSKIH ZBIVANJA OD 1918.-1941. GODINE I NJIHOV ODRAZ NA PRILIKE U SEGETU [1]

1. Osnovana je Kraljevina Slovenaca, Hrvata i Srba (SHS)

Prvi svjetski rat (1914.-1918.) osim ljudskih gubitaka stvorio je i u Dalmaciji mnoge probleme, glad, bolesti (epidemija španjolske gripe), teškoće sa nabavom živežnih namirnica i drugih potrepština za život. Nabava roba bila je onemogućena i zbog loših prometnih veza i transporta sa drugim krajevima Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Vijesti o završetku Prvog svjetskog rata i pristanku Austro-Ugarske Monarhije na primirje dočekane su i u Dalmaciji sa veseljem. Osim oduševljenja da je rat završen stanovnici Dalmacije gajili su veliku nadu u budućnost, ali i strah zbog političke situacije, posebice hrvatsko – talijanskih odnosa.

Zadnja ratna godina značila je i početak okupljanja političkih stranaka i u Dalmaciji, koje su težile stvaranju "neovisne i demokratske Države Slovenaca , Hrvata i Srba." Na sastanku političara u Zagrebu (ožujak 1918.) i nakon rezoluciji (u svibnju), osnovana je u Splitu Narodna organizacija Srba, Hrvata i Slovenaca za Dalmaciju[2].

Kada je 29. listopada 1918. u Split stigla vijest o raskidu državno - pravnih veza Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije s Austrijom i Ugarskom, Hrvatski je sabor proglasio Hrvatsku, Slavoniju, Dalmaciju i grad Rijeku samostalnom državom. Istoga dana Hrvatski sabor prenio je izvršnu vlast na Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba (SHS). Narodna organizacija u Dalmaciji zajedno sa članovima Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba uputila je građanima Splita proglas o vrhovnoj vlasti Narodnog vijeća SHS. Uprava Narodne organizacije za Dalmaciju preuzela je 30. listopada urede u Splitu od bivših austrijskih vlasti.[3]

---

[1] Vidi : Lucija Benyovsky, Političke, gospodarske i prosvjetno – kulturne prilike u Segetu od početka XX. st. do početka Drugog svjetskog rata. Vartal, br. 1-2/ 2001., str. 51-54

[2] Zdravka Jelaska Marijan, Zemaljska vlada za Dalmaciju (2. studenoga 1918. do 20. siječnja 1919.). Godina 1918, prethodnice, zbivanja, posljedice. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 3. i 5. prosinca 2008. Hrvatski institut za povijest. Zagreb, 2010.

[3] Isto, str. 157

Segećani u austrijskoj mornarici u Puli, pred I. svjetski rat. Lijevo Špiro Špika, u sredini Ante Jadrić (Šimetin). Š. Jadrić, privatni album

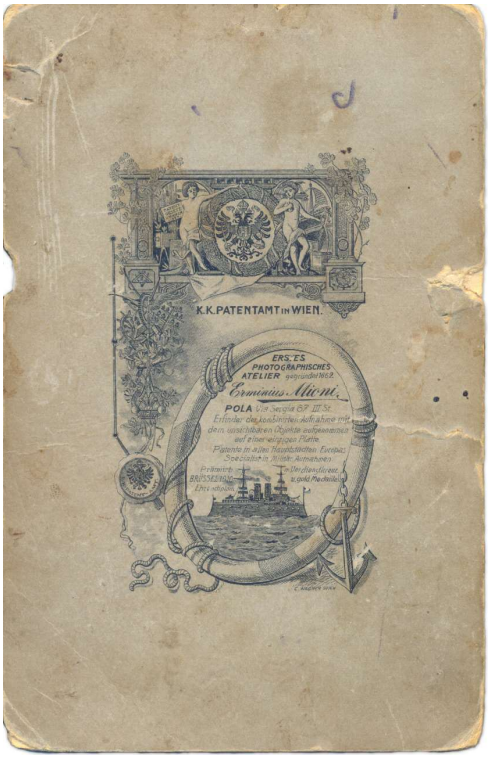

Proglas o priznanju Narodnog vijeća SHS u Zagrebu i uprave Narodne organizacije u Splitu uputio je i općinski odbor Trogira:

Trogir 9. XI. 1918.

Općinski odbor u Trogiru pri sastanku dne 8. XI. jednoglasno je zaključio

1. *Da priznaje Narodno vijeće SHS u Zagrebu kao vrhovnu narodnu vlast*
2. *Da priznaje upravu Narodne organizacije SHS za Dalmaciju u Splitu kao nadležnu vlast cijele Dalmacije*
3. *Da priznaje zemaljsku vladu Dalmacije izabranu po naredbi Narodnog Vijeća SHS u Zagrebu kao vrhovnu zemaljsku vlast*
4. *Da će se samo gore spomenutim i drugim od njih postavljenim vlastima bezuvjetno pokoravati i vršiti njihove naloge i odredbe.*[4]

Novu državu "Kraljevstvo Slovenaca, Hrvata i Srba" nisu priznale sile Antante pa je njezin daljnji opstanak bio nemoguć uslijed talijanskih i srpskih pretenzija. Država SHS nije mogla zaustaviti napredovanje talijanske okupacijske vojske, obuzdati nerede, vojno dezerterstvo i socijalne nerede. Na temelju dogovora čelnika Narodnog vijeća (Anton Korošec) i Jugoslavenskog odbora (Ante Trumbić) i srpske vlade (Nikole Pašića) u Ženevi je 9. studenog 1918. godine dogovorena zajednička država. Narodno vijeće uslijed opasnosti talijanske amputacije hrvatskog teritorija tražilo je intervenciju srpske vojske.

U to vrijeme mnogi Hrvati vjerovali su u nužnost ujedinjenja sa Srbijom i u stvaranje jedinstvene južnoslavenske države. Jedino se vođa Hrvatske seljačke stranke Stjepan Radić suprotstavio brzopletom ujedinjenju. Pobijedila je integracijska struja na čelu sa Svetozarom Prbičevićem koja je zagovarala bezuvjetno ujedinjenje sa Srbijom i Crnom Gorom.

Stvaranjem nove države Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca prestala je funkcija Narodnoga vijeća kao vrhovne suverene vlasti Države Slovenaca Hrvata i Srba na teritoriju bivše Austro - Ugarske Monarhije. Sa konstituiranjem ministarstva prestat će i njegove administrativne funkcije, koje će sve dotle voditi Predsjedništvo Narodnoga vijeća u sporazumu sa srpskom vladom. Odlukom Predsjedništva Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba od 29. prosinca 1918. raspuštena su sva njegova mjesna tijela. Istoga dana Vlada Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba podnijela je ostavku.

Prvog prosinca 1918. godine osnovana je država Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS) s dinastijom Karađorđevića na čelu.

---

[4] Novo doba br. 161 (17.XI. 1918.), str. 3.